

УДК 378.011.3–051:62/69

РОЛЬ САМООСВІТИ В ПРОФЕСІЙНОМУ СТАНОВЛЕННІ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ ТА ТЕХНОЛОГІЙ

Павлюк Любов, кандидат педагогічних наук, докторант кафедри теорії і методики технологічної освіти, креслення та комп'ютерної графіки, Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова.

ORCID: 0000-0003-0607-824X

E-mail: lubov-vp@ukr.net

Розглянуто важливість формування самостійності мислення, сприяння прагненню відкривати нові знання і способи оволодіння ними ще під час навчання у закладах освіти. Підкреслено актуальність і необхідність впровадження самоосвітньої діяльності під час підготовки майбутнього вчителя трудового навчання і технологій. Детально представлено аналіз готовності студентів до самоосвітньої діяльності. Зазначається, що важливим є визначення та розкриття основних чинників самоосвіти, окреслення рушійних сил розвитку особистості у цьому контексті, а також визначенні умов якісного забезпечення самоосвітньої діяльності.

Ключові слова: самоосвіта, технології, майбутній вчитель трудового навчання і технологій, студент, педагог, уміння, самоосвітня діяльність, професійна діяльність.

THE ROLE OF SELF-EDUCATION IN THE PROFESSIONAL FORMATION OF FUTURE LABOR EDUCATION AND TECHNOLOGY TEACHERS

Pavliuk Liubov, PhD in Pedagogical Sciences, Doctoral Student at the Department of Technological Education, Drawing and Computer Graphics Theory and Methodology, National Pedagogical Dragomanov University.

ORCID: 0000-0003-0607-824X

E-mail: lubov-vp@ukr.net

The importance of independent thinking formation and promotion of the desire to discover new knowledge and ways of mastering them while studying in educational institutions is considered.

Forming the need for self-education is the highest form of self-expression, an indicator of professionalism of a specialist. The urgency and necessity of introducing self-educational activities in the preparation of the future teacher of labor training and technology are emphasized. It is highlighted that self-educational activity in the sphere of education is to increase the level of professional mobility and competitiveness of the specialist in all spheres of social production.

The analysis of students' readiness for self-educational activity is presented in detail.

It has been found out that with the development of information technology, self-education is becoming easier and more accessible. Self-education of a person is characterized as a complex, multicomponent, cognitive activity on a voluntary basis, which occurs in the presence of developed self-awareness and an appropriate level of personality culture. The purpose and the result of self-educational activity is to broaden the outlook, replenish knowledge, enhance self-esteem, form cognitive interests and needs,

professional and personal self-improvement.

It is noted that it is important to identify and disclose the main factors of self-education, determine the driving forces of personality development in this context, as well as to determine the conditions for quality assurance of self-educational activities.

Keywords: *self-education, technology, future teacher of labor training and technology, student, teacher, ability, self-educational activity, professional activity.*

Сьогодні самоосвіта особистості неможлива без досвіду орієнтації в комунікативно-інформаційному просторі, без вироблення власної системи організації пізнавальної діяльності, вибору й ефективного застосування засобів інформації, у тому числі й комп'ютерних технологій. У світлі глобальної інформатизації практично всіх сфер діяльності людини актуальною стає здатність особистості використання «екранної» технології самоосвіти для отримання інформації. Ця здатність підвищує конкурентоспроможність, мобільність фахівців, дозволяє постійно розвиватися, підвищувати кваліфікацію. Володіння комп'ютером виступає як засіб не лише оптимізації пізнавальної і практичної діяльності, але й міжособового спілкування, соціалізації. За допомогою інформаційних технологій передбачається вміння вступати в спілкування з компетентними фахівцями, взаємодіяти з людьми, інформаційними потоками.

Сучасні дослідження проблем самоосвіти, зокрема студентів під час навчання у закладах вищої освіти, представлено в роботах О. Бурлуки, І. Грабовець, І. Жукевич, М. Заборщикою, Т. Івашковою, М. Рогозіною, І. Сидоренко, Н. Сидорчук, Н. Терещенко, В. Шпак та інших; різні аспекти формування готовності до самоосвіти відображені в дослідженнях І. Барсукова, М. Бондаренка, Т. Борисовою, О. Малихіна, І. Науменко, О. Прокоповою. Здійснено аналіз сучасних досліджень підтверджує, що накопичений цінний теоретичний матеріал, у якому розглядаються різні аспекти проблеми самоосвітньої діяльності фахівців в галузі освіти. Водночас, спостерігається недостатня розробленість питання формування потреби у самоосвіті в майбутнього вчителя трудового навчання та технологій.

Серед зарубіжних науковців проблеми самоосвіти і підготовки до самоосвітньої діяльності висвітлювали Я. Бартецький, Дж. Брунер, Г. Вермес, Г. Гішба, К. Клейн, І. Ломпшир, В. Оконь, А. Уліг, Н. Чакіров, Г. Шарельман та ін.

Мета статті – теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити розвиток самоосвіти майбутнього вчителя трудового навчання і технологій, а також проаналізувати важливість його соціального становлення та професійного зростання.

В умовах інформаційного суспільства майбутні вчителі трудового навчання та технологій мають постійно вдосконалювати свої знання та вміння, мати різносторонні зацікавленості та займатися самоосвітою. Знання можна отримувати різними способами. На сьогодні використовують декілька стилів навчання (візуальний, аудіальний, вербальний, кінестетичний, логічний, міжособистісний, внутрішньо-особистісний), які нещодавно почали визнавати педагогічній науці.

Для розширення класно-урочної системи навчання, яка втратила свою актуальність, вчителям пропонують достатню кількість освітніх платформ для підвищення кваліфікації. Наприклад, на одному з тренінгів Нової української школи для вчителів трудового навчання та технологій було запропоновано використання мобільних додатків Plickers, Google forms, Kahoot, Zip Grade, за допомогою яких учень залучається до світу науки, техніки і технологій; створюються умови коли навчання

стає цікавим і необхідним.

Найбільш ефективний спосіб підвищення майстерності учителя – постійна самоосвіта.

Отже, майбутній учитель трудового навчання і технологій має усвідомити, що самоосвіта, це не лише професійне вдосконалення, а й усвідомлена потреба, яка захищає його від інтелектуального зубожіння; це усвідомлений процес пізнавальної діяльності, а також вдосконалення будь-яких рис людини та постійний пошук, розвиток.

Діяльність педагога в цифрову епоху – виклик до нових підходів в навчанні з метою персоналізації освіти для кожного учня. Цілісне навчання, яке включає результати навчальних програм, навички, соціально-емоційне навчання та компетентності – основна мета для всіх викладачів у всьому світі.

Сьогодні суспільство потребує освічених, мобільних, творчих людей, які здатні адаптуватися до швидко змінних умов життя, темпів економічного розвитку, які мають потребу розвиватися і розвивати різні сфери діяльності. Формування таких людей – головне завдання освіти, яка в сучасних умовах неминуче потребує якісних змін і зміни її якості. Разом з тим, держава висуває нові вимоги до змісту освіти та якості освітніх послуг.

У Законі України «Про вищу освіту» охарактеризовано якість вищої освіти як рівень здобутих особою знань, умінь, навичок, інших компетентностей, що відображає її компетентність відповідно до стандартів вищої освіти. Цим же законом визначено стандарт вищої освіти – це сукупність вимог до змісту та результатів освітньої діяльності вищих навчальних закладів і наукових установ за кожним рівнем вищої освіти в межах кожної спеціальності [2].

У наш час до вчителя існує багато вимог: професіоналізм, мобільність, здатність до творчої самоосвіти, переробка зростаючого потоку інформації та його компетентного використання на практиці, тому підготовка майбутнього вчителя трудового навчання і технологій є соціальним замовленням суспільства по відношенню до педагогічної освіти. Все це вимагає розстановки нових акцентів у проблемі підготовки майбутнього вчителя трудового навчання і технологій – це перш за все висунення не прагматичної мети підготовки, а цілі формування творчої особистості, яка саморозвивається і самовдосконалюється. Головна мета закладу вищої освіти – це підготовка фахівця, який не тільки може підвищувати кваліфікацію, а й здатен навчатися впродовж життя. Стосовно підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій головним критерієм виступатиме об'єктивна потреба суспільства обумовлена конкурентною здатністю фахівців на світовому ринку, а також їх адаптацією до мінливих соціально-економічних умов.

Сьогодні необхідний учитель, який відповідає потребам суспільного розвитку та має здатність до самоосвіти. Під самоосвітою майбутнього вчителя ми розуміємо добровільну, активну, генеративну, саморегульовану, особистісно та професійно значиму діяльність, спрямовану на особистісне вдосконалення, володіння способами і прийомами, що дозволяють проникнути в суть запропонованого рішення педагогічної проблеми, і на цій основі конструювати і продуктивно вирішувати конкретні професійно-педагогічні завдання, тобто планувати роботу із самоосвіти, знаходити потрібне джерело інформації, фіксувати і систематизувати інформацію, використовувати практичний педагогічний досвід. Перераховані види діяльності базуються на таких

уміннях:

- здійснювати саморефлексію професійної діяльності;
- теоретично осмислювати джерело професійної інформації, і на цій основі створювати нові технологічні навчальні моделі;
- оцінювати результати наукового пошуку, обґрунтовувати, доводити ефективність створеної методики навчання в порівнянні з існуючими [1, с. 64].

Самоосвітня діяльність, уміння її здійснювати – важлива якість будь-якого фахівця, особливо в роки посиленого розвитку новітніх технологій і комп'ютерної техніки, які входять в усі сфери життя інформаційного суспільства. Сама властивість інформації передбачає її постійне оновлення, а людей змушує не відстати в розумінні і застосуванні цієї інформації у своїй професійній діяльності, і вимагає від людини вміння самостійно опановувати нові знання і навички [1, с. 66].

Використання умінь з самоосвіти – це володіння способами та прийомами, що дозволяють проникнути в суть запропонованого рішення педагогічної проблеми, і на цій основі конструктивно та продуктивно вирішувати конкретні професійно-педагогічні завдання, тобто планувати роботу з самоосвіти, знаходити потрібне джерело інформації, фіксувати та систематизувати інформацію, використовувати практичний педагогічний досвід.

Крім того, за своєю суттю самоосвітня діяльність – це складний, багатогранний, безперервний, творчий процес майбутнього вчителя, результати якого мають двостороннє взаємопов'язане і взаємозалежне нове утворення: якісні зміни особистості, вдосконалення і розвиток професійної діяльності.

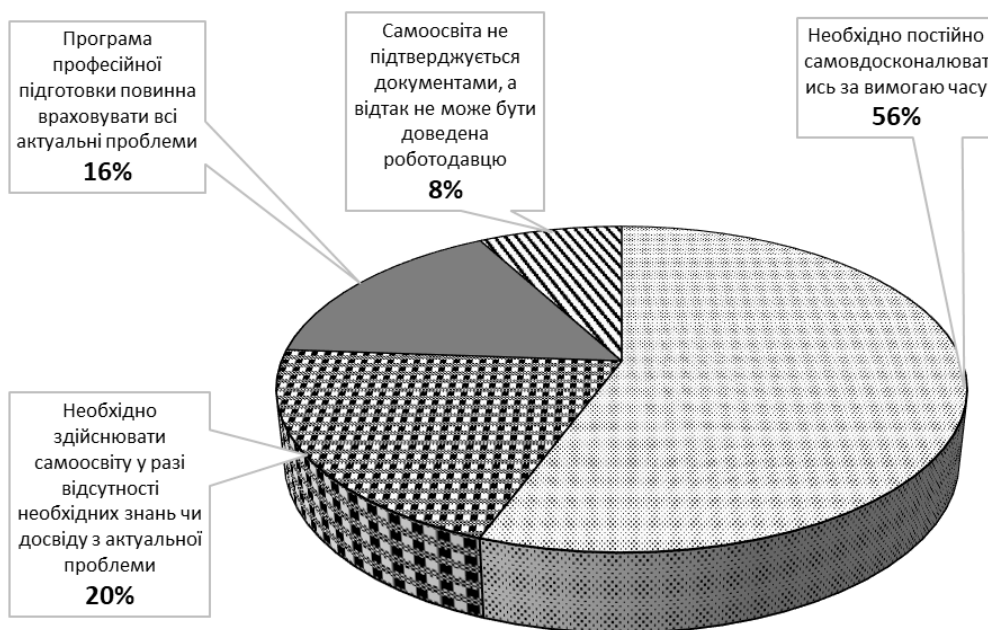
Істотна роль у перетворенні суспільства належить школі, вчителю. Від рівня професійної компетентності, мобільності педагога, його здатності постійно, творчо зростати залежить і рівень підготовленості молодого покоління до «виходу» в самостійне життя.

За своєю суттю професійне самоосвіта – це складний, багатогранний, творчий процес учителя, кінцевий результат якого має дворівневе взаємопов'язане і взаємозалежне нове утворення: якісні зміни особистості школяра та зміна, вдосконалення, розвиток власного стилю професійної діяльності.

В основі практичної готовності особистості до самоосвіти лежить комплекс пізнавальних, інтелектуальних, організаційних умінь, здатності до відбору, придбання, оцінювання та правильного використання інформації (що визначає загальну здатність до самоосвіти). У зв'язку з цим у ході дослідження нам необхідно було вирішити такі завдання: з'ясувати ставлення студентів до самоосвіти та самовдосконалення; визначити, якими вміннями самоосвіти вони володіють; встановити рівень сформованості умінь самоосвітньої діяльності; розробити шляхи стимулювання самоосвіти майбутнього вчителя в процесі професійної підготовки.

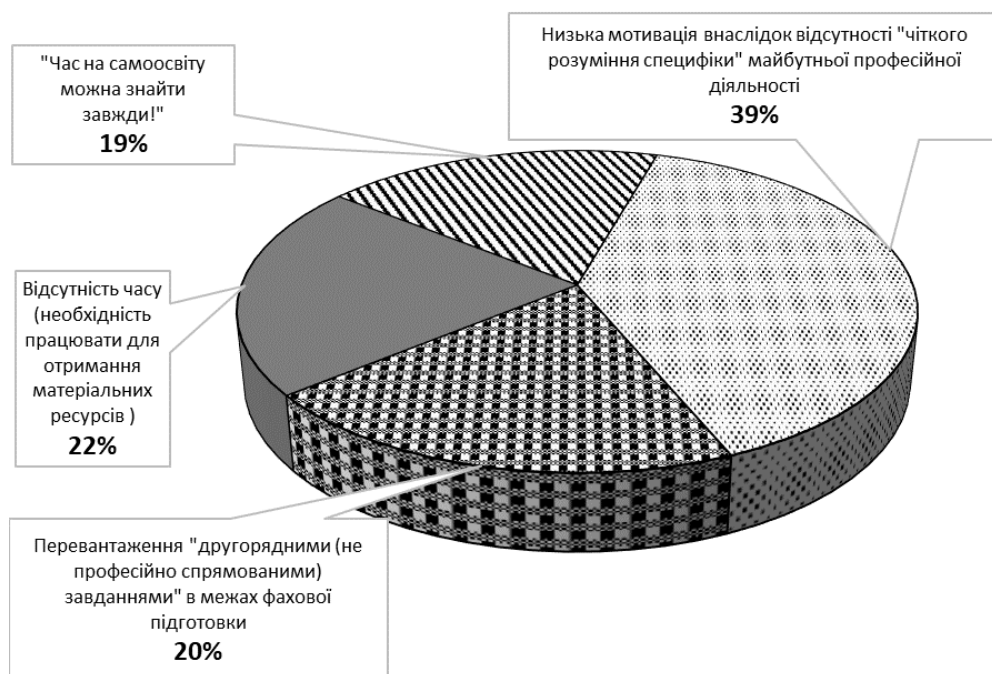
З метою з'ясування ставлення студентів до самоосвіти та самовдосконалення, володіння вміннями самоосвіти, а також визначення факторів, що перешкоджають саморозвитку в процесі професійної підготовки, було проведено анкетування та отримано ось такі результати.

В основному, студенти вважають, що володіють певними вміннями самоосвіти, тому найбільший відсоток опитаних респондентів вважає, що необхідно постійно самовдосконалюватись відповідно до вимог часу (рис. 1).

Рис. 1. Рівень планування розвитку самоосвіти

Окрім того, на думку опитаних респондентів, саморозвитку перешкоджає дуже багато факторів, серед яких основним є низька мотивація внаслідок «чіткого розуміння специфіки» майбутньої професійної діяльності (рис. 2).

Рис. 2. Рівень формування розвитку самоосвіти

На рахунок питання успішності особистості думки респондентів розбіглися у таких співвідношеннях: 32 % вважають, що успішність залежить від освіченості та працездатності, значна частина опитаних вважають, що успішність залежить від наполегливості людини в досягненні поставленої мети, а ще 22 % – від престижності професії, за рівнем заробітної плати у галузі (рис. 3).

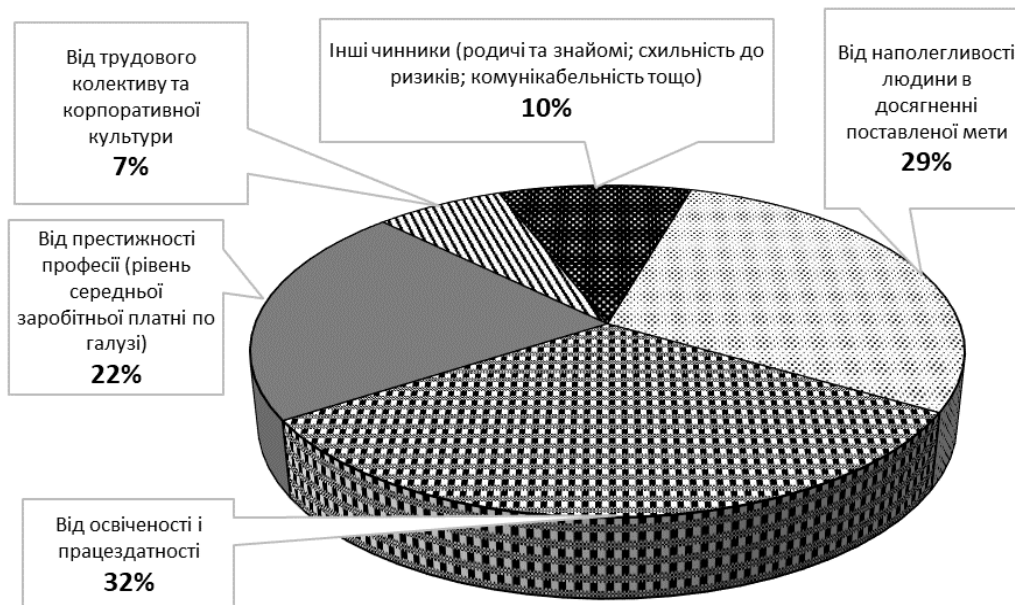

Рис. 3. Рівень мотивації розвитку самоосвіти

Проведений детальний аналіз самоосвіти в професійному становленні майбутніх учителів трудового навчання та технологій дозволяє виокремити важливість саморозвитку педагога в процесі соціального становлення та професійного зростання.

Отже, цільовою функцією самоосвіти вчителя трудового навчання та технологій є всебічний розвиток особистості з метою забезпечення високої якості навчання і виховання студентів. Адже вчитель, який постійно і систематично займається самоосвітою, має ефективний вплив на формування у студентів потреби в самостійному здобутті знань, впливає на творчий потенціал, вдосконалює уміння та навички студентів.

Перспективи подальшого дослідження вбачаємо у впровадженні ефективних способів та підвищенні майстерності майбутнього вчителя трудового навчання та технологій за допомогою самоосвітньої підготовки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бурлука О. В. Самоосвіта особистості в умовах реформування системи освіти в Україні. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*. 2015. № 2(25). С. 61–68.
2. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 № 1556–VII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (дата звернення 21.11.2019 р.).
3. Пригодій М. А. Використання компетентнісного підходу при підготовці майбутніх вчителів до профільного навчання учнів. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*. 2011. № 3. С. 167–173.

REFERENCES

1. Burluka, O. V. (2015). Samoosvita osobystosti v umovakh reformuvannia systemy osvity v Ukraini [Self-education of the individual in the conditions of reforming the education system in Ukraine]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu «Iurydychna akademiia Ukrainy imeni Yaroslava Mudroho» – Bulletin of the National University «Yaroslav the Wise Law Academy of Ukraine»*, 2(25), 61–68 [in Ukrainian].
2. Pro vyshchu osvitu: Zakon Ukrainy vid 01.07.2014 № 1556–VII. [On Higher Education: Law of Ukraine of 01.07.2014 No. 1556–VII.] (n.d.). zakon2.rada.gov.ua. Retrieved from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556–18> [in Ukrainian].
3. Pryhodii, M. A. (2011). Vykorystannia kompetentnisnoho pidkhodu pry pidhotovtsi maibutnikh vchyteliv do profilnoho navchannia uchniv [Using a competent approach in preparing future teachers for profile teaching of students]. *Problemy pidhotovky suchasnoho vchytelia – Problems of preparation of the modern teacher*, 3, 167–173 [in Ukrainian].